

לכל שבת יש מוצ"ש?

הרבנית ד"ר לאה ויזל, דיקנית סטודנטיות (אלקנה) ודיקנית לימודי חוץ

ללכת בעקבותיו. באופן מעשי, הדבר עלול להחליש נשים רבות המתמודדות בגבורה מדי יום עם האתגר שבחובת כיסוי הראש, כמו גם עם אתגרים דתיים אחרים. עקרונית, יש כאן סתירה לתשתית העולם היהודי. הרב סולובייצ'יק זצ"ל התייחס בספרו "חמש דרשות" למגמה הפסולה והחמורה של רצון בקרבת ה' תוך הימנעות מכפיפות להלכה. הוא עושה זאת דרך פרשנות תולדותיהם של שרה ואברהם:

רש"י בפירושו על הפסוק "מי מלל לאברהם הניקה בניו שרה", מתאר כי בדורו של אברהם היו אומרים שיצחק הוא אסופי שהביאה שרה מהשוק. לעומת זאת, על הפסוק "אלה תולדות יצחק בן אברהם", מתאר רש"י שליציני הדור היו אומרים ששרה התעברה מאבימלך. מקשה על כך הרב סולובייצ'יק: לשם מה מתעמק רש"י, בעקבות חז"ל, בתוכן הרכילות הזדונית של אנשי דורו? הרב סולובייצ'יק משיב, שבעוד שהרכילות הראשונה הייתה שקר המתקבל על הדעת, שלפיו יצחק לא נולד לשרה ולאברהם הקשישים, הרי שהרכילות השנייה היא אבסורדית ונאמרה על ידי הליצנים שבדור. לפי הרכילות השנייה, שרה היא האם הביולוגית, אך לא כן אברהם.

אברהם מייצג את המשמעת האלוקית, ה"שולחן ערוך החמור", ההלכות והדינים המוצקים והבלתי גמישים המחייבים את האדם לעשות פעולות מסוימות ולהימנע מאחרות. לעומת זאת, שרה מייצגת את האהבה הגדולה של היהודי לריבונו של עולם ואת הרצון להתקרב אליו. היא מסמלת את מה שמעבר לאיסור ולהיתר: רעיונות עמוקים, געגועים ושאיפות נצחיות. במשך כל ההיסטוריה ליוו שני סוגי הרכילויות את אברהם ואת שרה הנצחיים. היו תקופות שבהן נמצאו יהודים שפרקו עול ולא רצו כל קשר עם ה' ועם תורתו. הרצון לדחות את הכול דומה לטענה השקרית שלפיה יצחק הוא אסופי מהשוק.

"אולם, נשתנו העיתים. האדם המודרני [...] מרגיש עצמו בודד [...] הוא מתחיל להרגיש שבלי הרבש"ע אפורים הם חייו [...] והוא מתחיל לחפש דרך שתוליך אותו חזרה לאדון העולמים". אולם, הוא מוכן לעשות זאת רק תוך "התכחשות לאבהותו של אברהם. כי אברהם דורש משמעת חמורה ומסירות נפש". לצד רצון בקרבת שרה יש דחייה של אברהם. תפיסה זו מעוותת אף יותר מהראשונה – היא ליצנות. יהדות שלמה היא

הגדיל לעשות עיתון "מוצ"ש" של מקור ראשון בכך שבחר לעסוק במה שהוא מתאר כ"תופעה" חדשה בציבור הדתי לאומי: "בכובד ראש". האמת היא שתחת כותרת זו נכתבו דברים שהם "קלות ראש". הכתבה מתארת "תופעה" חדשה, ההולכת וגדלה, של נשים דתיות שהחליטו להוריד את כיסוי הראש, זאת לאחר שנים של נישואים. שקוף לחלוטין שהניסיון לתאר את הורדת כיסוי ראש כ"תופעה", מבקש להפוך באחת את המעשה לנורמטיבי. זאת ועוד, לצד תיאור עובדתי "יבש", ניתן למצוא בכתבה מרואיינות הנותנות הצדקה למעשה בכך שההסרה חיזקה את עבודת ה' הפנימית שלהן. לשם ההגינות אעיר שהובאו שם גם דעות אחרות, אולם רוח הדברים ברורה והיא רחוקה מאוד מ"רוח ישראל סבא" או "סבתא". לכתבות מסוג זה יש השלכות חינוכיות ונכון לתת עליהן את הדעת.

א. עיתונות מתארת או עיתונות מגמתית?

על צריכה מבוקרת של עיתונות

"מוצ"ש", כמו גם עיתונים נוספים, מציע סדר יום מסוים מאוד, לרוב עם נטייה ברורה לכיוון דתיות-לייט. מועבר בו בעקביות מסר סמוי שלפיו אפשר להיות גם דתי ומגזרי וגם לחיות חיים טובים, מודרניים ו"זורמים", ללא "כניעה" לכללים הלכתיים המתוארים כנוקשים וכמכבידים. העיתון משרטט דמות דתית של "מוצ"שניק" המחובר להוויות העולם, להבדיל מדמות של דתי "שבתניק" הנשאר סגור ומצומצם בדי אמותיה של הלכה. השאלה היא אם עצם העיסוק בתכני העיתון מזיק ומעניק לו חשיבות יתר או שמא, מאחר שהנוער צורך עיתונות זו, יש מקום לדון בעיתון ובתכניו.

יש בהחלט מקום לפתוח בדיון משתף בשאלה מה היא הספרות והעיתונות שאנו צורכים. האם די בכך שהעיתון "נקי" ומכוון למגזר מסוים או שיש מקום לפתח ביקורתיות, לזהות מגמה ולסנן מה שאין מתאים לנו. האם כתבה כגון זו אכן מתארת מציאות או לחלופין פועלת לקידום אג'נדה?

ב. מחויבות הלכתית

האופן שבו מוצגות ההצדקות בכתבה, ויותר מזה – האופן שבו התקיים "פולו-אפ" לכתבה ברדיו בעקבות הפרסום, עומדים בסתירה גמורה לתפיסת המחויבות להלכה. מחויבות להלכה היא מנשמת אפה של היהדות האורתודוקסית. לא יעלה על הדעת שקושי אישי הגורר הסרת מחויבות הלכתית הופך לדגל שכולן נקראות

בכך? הוצעו תשובות שונות לנושא זה ואין כאן המקום לדון בהן. אולם גם ללא הבנת הטעם, המחויבות בעינה עומדת.

ד. קדש עצמך במותר לך – פאה נוכרית

הערה אחרונה נוגעת לקושי המתואר בכתבה, של נשים דתיות הבאות במגע עם ציבור כללי. לדבריהן, הן חשות חוסר נוחות מתיוגן. עם תחושות קשה להתווכח. אפשר לפתח דיון על "גאוה" דתית חיובית והופעה הולמת ו"מתייגת": האם גברים יבחרו להוריד את הכיפה הסרוגה בשל שיוכם המיידית לציונות הדתית? תמהני. לא ארחיב בעניין זה.

ברם, מתוך הכרת עמדת ההלכה ביחס לכיסוי ראש, ומתוך רצון שיותר ויותר נשים דתיות תצלחנה לעמוד בכך, אין להימנע מלדבר גלויות על האפשרות ההלכתית לחבוש פאה נכרית. הדבר נתון במחלוקת, ולא מעט פוסקים מתירים זאת בשופי. למרות זאת יש בציבורנו כאלה הנרתעות מכך. מקורה של הרתיעה הוא כנראה סוציולוגי: הופעה זו מזוהה עם ציבור חרדי, אולם כחלק משיח נשי פתוח המבוסס על הכרת המקורות ההלכתיים, יש מקום להציע אפשרות זו. טבעי ביותר הוא שציבור נשים הבא במגע עם אוכלוסייה שאינה דתית, יעדיף פתרון זה שיש לו בסיס הלכתי. נזכור ש"שאין לאסור את המותר כשם שאין להתיר את האסור".

ה. סיכום

כתבות כגון זו שנדונה כאן מציפות את העיתונות חדשות לבקרים. כמחנכות, עלינו להניח כהנחת עבודה שהתלמידות נחשפות למסרים בעייתיים המחבלים במאמץ החינוכי לחנך לחיי תורה ומצוות. הן נחשפות לכך גם בצורה בלתי מודעת שעה שהן קוראות עיתונות מגזרית ו"כשרה". נטעה אם נחשוב שכולן ניזונות רק מעלון "עולם קטן" ושכמותו. אין זו רק זכותנו, אלא ממש חובתנו לתת את הדעת לסוגיות כאלה שעל סדר יומנו, גם אם אין זה מהנה ביותר.

יהדות "של משמעת ורומנטיקה, של יראה ואהבה, של הכנעה ושמחה, של אברהם ושרה".

כיסוי ראש לנשים הוא הלכה פסוקה שאין עליה עוררין ואין בנמצא, בעבר ובהווה, רב שיתיר לכתחילה לאישה נשואה לילך ללא כיסוי ראש ברשות הרבים. אי אפשר לדחות הלכה מבוססת זו מפני תפיסות חברתיות עכשוויות ומשתנות או בשל חוסר נוחות. היהודי, בעקבות אברהם אבינו, נדרש לא אחת למעשה העקדה. הוא נדרש לוותר על מאווייו ועל רעיונותיו כאשר הם סותרים את צו ההלכה.

ג. לימוד הלכתי מעמיק

אחת החובות החינוכיות החשובות היא ללמוד הלכה בהשתלשלותה באופן מעמיק, זאת בכל מסגרות החינוך. במיוחד יש לחזק את הלימוד השיטתי של התורה שבעל פה אצל הנשים. יש לחזק את הבנת "שפת ההלכה", ורצוי שמורות ידעניות ויראות שמים תלמדה נושאים הלכתיים רגישים. לימוד זה יאפשר דיון מעמיק בכל סוגיה מאתגרת. אולם, זאת אך ורק על בסיס ידע הלכתי איתן.

מסגרת זו אינה מאפשרת כניסה לפרטי השתלשלות ההלכה בנושא כיסוי הראש, אך לפחות אציין שמקור החובה לכסות את הראש הוא מדאורייתא. מדין תורה יש לכסות את הראש לכל הפחות בכיסוי הנקרא "קלתה". מעבר לזה חובת הכיסוי היא מכוח "דת יהודית", כלומר מנהג בנות ישראל מקדמת דנא.

מבלי להיכנס למידות ולשיעורים, מדובר ב"כיסוי" – לא בקשת או בסרט לנוי. לימוד "נקי" ואותנטי של הסוגיה ההלכתית, כזה שאינו מניח הנחות מראש, מוביל למסקנה ברורה שלפיה כיסוי ראש הוא חיוב הלכתי. לימוד הוגן ורציני של הסוגיה אינו מאפשר התבססות על איגרת הרב י' משאש זצ"ל כמקור להיתר הסרת כיסוי ראש.

נכון הוא שיש מקום לעיון בשאלת הטעם לחובת הכיסוי, שכן אם מדובר בצניעות – מדוע רווקות פטורות מכך? ואם מדובר בסימן היכר – מדוע אלמנות חייבות

- א. מי שמוכנה לשתף את כלל הבנות במחשבות בתחומי החינוך והחיים, המתאימות לרוח של 'בעין חינוכית', מוזמנת לשלחן אלי: vizel@orot.ac.il
- ב. ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי 'בעין חינוכית'. נא לפנות לשרון: sharonz@orot.ac.il
- ג. מומלץ לשמור על דפי 'בעין חינוכית' לשימוש עתידי.
- ד. נשמח אם תפיצו את הדברים הלאה, למשפחה ולחברים מחוץ למכללה.